

5.SINIF 2. ÜNİTE SOSYAL BİLGİLER DERS NOTLARI

2. ÖĞRENME ALANI: KÜLTÜR ve MİRAS

UYGARLIKLARI ÖĞRENİYORUM (2. öğrenme alanı-1.kazanım)

Uygarlık: Bir ülkenin veya bir toplumun maddi ve manevi varlıklarını; düşünce, sanat, bilim ve teknoloji ürünlerinin tümünü uygarlık denir.

Anadolu Uygarlıkları

Uygarlık Adı	Özelliği
HİTİTLER	--- Başkenti Hattuşaş (Çorum) --- Anadolu'da kurulan ilk uygarlıktır . --- Çivi ve hiyeroglif (resim yazısı) kullanıldı. --- Anal denilen tanrıya hesap verdikleri yıllıklar ilk tarih yazıcılığı sayılır. --- Geçim kaynakları tarım ve hayvancılıktır. --- Hititler ile Mısırlılar arasında tarihte ilk bilinen yazılı antlaşma olan Kadeş antlaşması imzalanmıştır.
FRİGLER	--- Başkentleri Gordion (Ankara ili Polatlı ilçesi) --- En önemli geçim kaynakları tarımdır. --- Madencilik, dokumacılık, seramik sanatı ile uğraştılar. --- " Fibula " denilen çengelli iğneyi, kilim ve seramiği kullandılar. --- En ünlü kralı Midas'dır . --- " Tapates " denilen kilimler dokunurdu. --- Kaya mezarları kabartmalarla süslenmiştir.
LİDYALILAR	--- Başkentleri Sard (Sardes-Manisa ili yakınlarında) --- Tarihte bilinen ilk madeni parayı kullandılar. --- Takas (değiş-tokuş) usulünü kaldırdılar. --- Ticaret yapmak için Kral yolunu açtılar.
İYONLAR	--- Şehir devletleri halinde yaşadılar, başkentleri yoktur , Efes, Milet, Foça, İzmir önemli şehirlerdir. --- Deniz ticareti ve kolonicilik yaptılar. --- En gelişmiş uygarlıktır, bugünkü Avrupa ülkelerinin temelini atmışlardır. --- Özgür düşünce ve bilim gelişmiştir . ➤ Tales-Felsefe ➤ Pisagor-Matematik ➤ Hipokrat-Tıp ➤ Herodot-Tarih ➤ Homeros-Edebiyat
URARTULAR	--- Başkenti Tuşpa (Van ili) --- Maden işçiliği ve mimari gelişmiştir. --- Sulama amaçlı ilk göletleri yaptılar. --- Mezarlarını oda biçiminde yapıp içine eşyalarını koydular, ölümünden sonraki hayata inanmışlardır.

NOT: **Fırat ve Dicle** nehirleri arasında kalan bölgeye **Mezopotamya** denir. İklimin uygun olması ve verimli araziler sebebiyle birçok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır.

Anadolu'da Kurulan Uygarlıklar					Mezopotamya'da Kurulan Uygarlıklar		
Hititler MÖ 2000-700	Frigler MÖ 1200-676	İyonlar MÖ 1200-546	Urartular MÖ 900-600	Lidyalılar MÖ 700-547	Sümerler MÖ 3500-2000	Babiller MÖ 2105-338	Asurlar MÖ 2000-612

Mezopotamya Uygarlıkları

Uygarlık Adı	Özelliği
SÜMERLER	<p>--- Dünyanın ilk bilinen uygarlığıdır.</p> <p>--- Mezopotamya'da kurulan ilk uygarlıktır.</p> <p>--- İlk defa yazıyı kullanarak tarih çağlarını başlatmışlardır.</p> <p>--- Ur, Uruk, Eridu gibi şehir devletleri kurdular.</p> <p>--- Tarihte ilk tekerleği kullandılar.</p> <p>--- “Ziggurat” denilen tapınakları gözlemevi olarak kullandılar.</p> <p>--- Astronomi ile ilgilendiler, ay ve güneş tutulmasının inceleyerek Ay Takvimini yaptılar.</p> <p>--- Gezegenleri buldular, matematikte dört işlemi hesapladılar.</p>
BABİLLER	<p>--- Kral Hammurabi “Hammurabi Kanunları” adıyla tarihte bilinen ilk anayasayı hazırladı.</p> <p>--- Astronomi ile ilgilenmiş, güneş saatini bulmuşlardır.</p> <p>--- Kral Hammurabi eşi için “asma bahçeleri”ni yaptırmıştır ve dünyanın yedi harikasındandır.</p> <p>--- Kral Hammurabi ülke denetiminin sağlayabilmek için “Babil Kulesi’ni” inşa ettirmiştir.</p>
ASURLULAR	<p>--- Başkentleri Ninova’dır.</p> <p>--- Anadolu’da ticaret kolonileri kuran Asurlular, Mezopotamya uygarlığını Anadolu’ya tanıtmıştır. Çivi yazısını Anadolu’ya taşımışlardır.</p> <p>--- Başkentleri Ninova’da dünyanın ilk kütüphanesini kurdular.</p> <p>--- Kayseri’de ticaret merkezi kurdular.</p>

ÇEVREMİZDEKİ GÜZELLİKLER (2. öğrenme alanı-2.kazanım)

Doğal varlık : Doğada insan eli değmeden oluşan ve gezilip görülebilecek özelliği olan yerlere doğal varlık denir.

ÖRNEK: Denizler , dağlar, göller,şelaleler,mağaralar, ırmaklar, ormanlar, milli parklar.

Doğal Varlıkların Özellikleri :

- 1- Yapılışında insanlar görev almamışlardır.
- 2- Doğa’nın kendinde var olan unsurlardır.
- 3- İnsanlar sonradan keşfetmiş ve çevresine yeni yerleşim yerleri kurulmuştur.
- 4- Ülkeler doğa’nın bozulmaması için koruma altına alırlar.

Başlıca Doğal Varlıklarımız

Doğal Güzelliğimizin Adı	Bulunduğu Şehir
Abant Gölü	BOLU
Manavgat Şelalesi	ANTALYA
Peri Bacaları	NEVŞEHİR
Pamukkale travertenleri	DENİZLİ
Cennet ve Cehennem Mağarası	MERSİN
Manyas Gölü kuş cenneti	BALIKESİR
Ağrı Dağı	AĞRI
Uludağ	BURSA
Erciyes Dağı	KAYSERİ
Uzungöl	TRABZON
Balıca Mağarası	TOKAT
Armutlu Kaplıcaları	YALOVA

Tarihi mekan(eser): Geçmiş uygarlıklardan, günümüze kalan, din, bilim, düşünce, sanat, edebiyat ve mimari alanlarda ortaya konan eserlere tarihi mekan(eser) denir.

ÖRNEK: Saraylar, hanlar, köprüler, tiyatrolar, kaleler, medreseler, camiler, türbeler, antik kentler, heykeller, kitabeler, kiliseler, paralar hamamlar...

Tarihi Eserlerin Özellikleri:

- 1- Tarihi eserler insanlar tarafından yapılmıştır.
- 2- Tarihi eserler zarar görmemesi için koruma altındadırlar.
- 3- Tarihi eserler ortak miras olduğu için ziyaretçilere açık tutulur.

Başlıca Tarihi Mekan(eser)larımız

Tarihi Eserlerimizin Adı	Bulunduğu Şehir
Cumalıkızık Köyü	BURSA
Süleymaniye Camii	İSTANBUL
Topkapı Sarayı	İSTANBUL
Efes Antik Kenti	İZMİR
Milet Antik Tiyatrosu	AYDIN
Truva Atı	ÇANAKKALE
Selimiye Camii	EDİRNE
Çanakkale Şehitleri Anıtı	ÇANAKKALE
Nemrut Harabeleri	ADIYAMAN
Artemis Tapınağı	İZMİR
Sümela Manastırı	TRABZON
Balıklı Göl	ŞANLIURFA
Galata Kulesi	İSTANBUL
Malabadi Köprüsü	DİYARBAKIR
Çatalhöyük Antik Kenti	KONYA
Safranbolu Evleri	KARABÜK

Türkiye Turizm Haritası

Tarihi nesne: Geçmişten bizlere kalan ve tarihî değer taşıyan eşyalar tarihî nesne denir.

Arkeolojik kazılar sonucu bulunan kılıç, vazo, takı, tarım aletleri ve padişah tuğraları gibi eşyalar tarihî nesnelere

örnektir. Tarihî nesneler taşınabilir oldukları için müzelerde koruma altına alınır.

KÜLTÜREL ZENGİNLİĞİMİZ (2. öğrenme alanı-3.kazanım)

Kültürel Özelliklerimiz ile İlgili Kavramlar:

Gelenek: Bir toplumda eskiden kalmış, kuşaktan kuşağa aktarılan, yaptırım gücü olan kültürel alışkanlık ve değerlere gelenek denir. **Örnek:** Kız isteme, düğün ve nişan törenleri, kına gecesi, asker eğlencesi gibi.

Kültür: Bir toplumun meydana getirdiği maddi ve manevi değerler bütününe kültür denir.

Kültürel Öğeler: Din, dil, örf, adet, gelenek, görenek, giyim-kuşam şekli, yemek çeşitleri, halk oyunları, düğün ve nişan törenleri, dini ve milli bayramlar.

KÜLTÜREL ÖĞELERİMİZİN ÇEŞİTLERİ:

1- Yemek Kültürü:

Doğu Anadolu'da hayvancılık yapıldığı için et yemekleri yapılır. Karadeniz Bölgesi'nde mısır unu ve hamsili yemekler bolca yapılır. Zeytinciliğin çok yapıldığı Ege Bölgesi'nde zeytinyağlı yemekler yapılır. İç Anadolu'da unlu yiyecekler yapılır.

Yemekler	Yöreleri
Mantı	Kayseri
Leblebi	Çorum
Elma	Amasya
Kaymak	Afyon
İncir	Aydın
İskender Döner, İnegöl köfte	Bursa
Cağ Kebabı	Erzurum
Kebap	Adana
Baklava	Gaziantep
Kayısı	Malatya
Dondurma	Kahramanmaraş

2- Halk Oyunları:

Halk Oyunu Adı	Bölgesi
Zeybek	Ege
Horon	Karadeniz
Halay	Doğu ve Güneydoğu Anadolu
Hora ve Karşılama	Trakya
Bar (Atabarı)	Doğu Anadolu
Misket, Kaşık	İç Anadolu

3- El sanatları:

El Sanatı Adı	Bölgesi
Halı	Hereke, Milas, Gördes, Kula, Bünyan, Isparta
Bakırcılık	Rize, Erzincan, Tokat
Ebru Sanatı	Birçok yer de yapılır.
Çinicilik	Kütahya

BİLGİ NOTU: Dünya üzerindeki en eski halılardan biri olan **Pazırık halısı** en eski Türk halısıdır. Yaklaşık 2300 yaşındadır.

KÜLTÜRÜMÜZÜ TANIYALIM (2. öğrenme alanı-4.kazanım)

4- Bayramlarımız:

Milli Bayramlar

- ✿ 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı
- ✿ 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı
- ✿ 15 Temmuz Demokrasi ve Birlik Günü
- ✿ 30 Ağustos Zafer Bayramı
- ✿ 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı

Dini Bayramlar

- ✿ Ramazan Bayramı
- ✿ Kurban Bayramı

Mevsimlik Bayramlar

- ✿ Nevruz
(21 Mart)
- ✿ Hıdırellez
(6 Mayıs)

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KÜLTÜRÜMÜZ (2. öğrenme alanı-5.kazanım)

Gündelik Hayatta Kültürel Unsurların Sürekliliği Ve Değişimi

Kültür, geçmişten günümüze aktarılırken zaman içinde değişimlere uğrayabilir. Geçmişten gelen kültür mirasını alan yeni nesil, yaptığı yeniliklerle kültürün gelişmesine katkı sağlar. Bazı kültürel unsurlar zaman içinde yerini yepyeni değerlere bırakabilir. Örneğin; geçmişte insanlar sadece haftanın belirli günlerinde kurulan mahalle pazarlarından alışveriş yaparlardı. İnsanlar meyve, sebze ve kıyafet gibi çeşitli ihtiyaçlarını mahalle pazarlarından karşılardı. Günümüzde insanların önemli bir kısmı, alışveriş yapmak için her zaman açık olan çarşılar ve alışveriş merkezlerine de gitmektedir.

Kültürün, değişime uğramasının birçok sebebi vardır. Televizyon, Genel Ağ, akıllı telefon gibi kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması insanlar arasındaki kültürel etkileşimi hızlandırmaktadır. Teknolojinin gelişmesi bir ülkenin kültürel unsurlarının, başka ülkelerde yaşayan insanlar tarafından tanınmasını sağladığı gibi değişime uğramasına da sebep olmaktadır.

Sanayileşmenin gelişmesi ile birlikte şehir merkezlerindeki iş imkânı artmış ve insanlar çalışmak için sanayisi gelişmiş şehirlere göç etmişlerdir. Toplumun farklı kesimlerinin bir arada yaşaması, köyden göç eden bazı insanların kültürel değerlerinin değişmesine neden olmuştur. Örneğin; köyde açık alanlarda düğün yapan insanlar, şehirde diğer insanların gürültüden rahatsız olmaması için düğünlerini salonlar gibi kapalı alanlarda yapmaktadır.

Dil, kültürün önemli unsurlarından biridir. İnsanlar kültürlerini dil yoluyla gelecek nesillere aktarırlar. Genel Ağ'ın gelişmesi ve yaygınlaşması ile beraber dilimize daha fazla yabancı kelime girmeye başlamıştır. Günümüzde sosyal medyanın devreye girmesi bu süreci daha da hızlandırmıştır. Günlük yaşamda bazı insanlar Türkçe ve yabancı kelimeleri aynı cümle içinde kullanabilmektedir. Bu durum dilimizin özünü kaybetmesine ve gelecek nesillere yanlış aktarılmasına neden olabilmektedir.

Kültürel unsurlarımızdan biri de yemeklerimizdir. Aile üyeleri yer sofrası etrafında toplanır. Yemek çeşitleri birer tabağa konur ve tek bir tabaktan yenir. Günümüzde bu uygulama azalmaktadır. Aile üyeleri bir masa etrafında toplanmakta ve herkes kendine ait tabaktaki yemeği yemektedir.

